

unusquisque maxime quod sibi convenit, ut dixit Aristoteles, in Ethicis, et Cicero, libro de Finibus, ait *omne animal natura sua sibi est consiliatissimum*: similitudo aptem est veluti natura una in multis: et hinc fit, ut alium mihi similem tanquam me alterum apprehendam, et ita illum amem, et hinc etiam consuetudo, et usus frequens amorem conciliat, si accedat morum et animorum similitudo, nam si dissimiles sint, potius disjunguntur. Hinc pater amat filium, amicus amicum tanquam alterum se, hinc omnia, quæ unus animam ad alterius animum conformant, amorem generant, ut idem studium, etc., idemque suo modo est in his quæ ad corpus spectant. Solum est considerandum hæc per se esse intelligenda, nam per accidens fit interdum, ut similitudo imperfecta, vel eadem officia alienent animos, quia occasione eorum efficitur, ut ob alterius bonum, proprium commodum videatur impediri, quomodo, Proverbiorum 13, dicitur inter superbos semper esse jurgia, et Aristoteles, in Ethicis, capit. 1, idem docet, et *figulus figulum odit*.

4. Quod dictum est de similitudine intelligendum de aliis similibus causis, ut est amor, qui inter præcipuas amoris causas nominari solet: nil enim magis ad amandum movet, quam amari, quia ipse amor reputatur maximum beneficium. Item quia eum, a quo amamur, facile existimamus bonum, et debito utentem officio. Aliam causam Platonici reddunt, videlicet, quod amare sit in corde amanti quasi figuram amati infigere: cum igitur is, qui amatur, in alterius animo se ipsum intueatur, ad amandum impellitur. Aliam causam ponit D. Thomas, scilicet indigentiam cui similes esse possunt aliæ passiones, quæ hominem disponunt, ut ratione earum objectum magis, vel minus conveniens judicetur, et hoc modo ad amorem conferunt.

5. *Quarta assertio*.—Dicendum quarto quod proprius, et quasi formalis effectus amoris est conjungere secundum affectum, amantem cum amato, ex quo alii sequuntur quasi effectus, ut desiderium, et passiones aliæ, de quibus infra. Item cognitio frequens de re amata, extasis, zelus, et aliæ similes. Prior pars probatur, quia amor est actus appetitus; ergo formalis effectus ejus est constituere actu appetentem et volentem bonum rei amatae, seu bonitatem, quæ est in re amata, et hæc bona affectio, seu voluntas vocatur affectiva unio, seu virtus unitiva a Dionysio 4, cap. de divinis Nominibus, concinitque Augustinus 8, de

Civitate Dei, cap. 10, et Aristoteles 2, Politic., cap. 2, et ratio sumitur ex secunda conclusione posita, quia scilicet cum amor sit pondus quoddam in amatum, consequitur quidam nexus utriusque. Secunda vero pars conclusionis patet experientia, nam, ut D. Thomas notavit, ex prima illa conjunctione, effectus qui primo sequitur in amante, est conjunctio per realem præsentiam et colloquutionem, movet enim amor ad quærendam rem amatam, hinc et amans dicitur esse quasi extra se, quia totus vult in amato occupari, et de illo cogitare, unde magis dicitur esse anima amanti ubi amat, quam ubi animat, juxta illud: *Ubi est thesaurus tuus, ibi est et cor tuum*, Matth. 6, ideo Plato dixit animam amanti in se mortuam esse, in amato vivam, quod indicavit Paulus, dicens: *Vivo ego, sed non ego, vivit vero in me Christus*, ob id etiam dici solet amorem ponere amantem in amato, quamvis alia via dicitur amatum esse in amante, quia est veluti principium operationum ejus, is enim ea vult et operatur, quæ amato placent, et quia esse principium operandi est proprium naturæ, dicitur amicus dimidium alterius, et ex amore fieri, ut una anima sit in duobus corporibus. Vide Augustinum, 4, Confess., cap. 6, et secundo Retractationum, cap. 6.

6. *De alio effectu qui est extasis*.—*Lege auctorem, lib. 2, de Oratione, cap. 15*.—Ex his prioribus effectibus sequitur alius, dictus extasis, qui est abstractio, vel alienatio a sensibus, qui, ut a D. Thoma exponitur, a superiori non distinguitur, dicit enim amantem pati extasim, vel secundum apprehensionem, quia de alio, non de se cogitat: vel secundum affectum, quia potius alterius bonum quam proprium diligit, alio vero modo hic effectus esse potest quædam abstractio a sensibus, quam contingit ex vehementi amore sequi, qui interdum ita est intensus, ut omnium potentialium interiores actiones impediatur, quod item ex consuetudine et facile natura, vel ab extrinseca causa Deo, vel dæmone accidere potest, adjuvante nova aliqua apprehensione rei amatae et bonitatis ejus, quæ in magnam admirationem rapiat, hæc enim maxime solet excitare animum et movere. Legatur Fracastorius, libro de Sympathia, cap. 10.

7. *De alio qui dicitur zelus*.—Alius effectus est zelus, id est, affectus removendi omnia, quæ possunt impedire bonum amatum, qui a divo Thoma, citata quæstione, art. 4, bene exponitur, et huic similis fervor, de quo divus Thomas, in eadem prima secundæ, quæst. 48,

art. 2, qui tandem, quæst. 28, art. 6, resolvit omnes actiones, quæ procedunt ab appetitu alicujus boni, esse effectus amoris, ex quo idem divus Thomas, quæst. 25, art. 2, recte concludit amorem esse primum omnium affectuum, quia est radix cæterorum, unde Dionysius, quarto capite, de divinis Nominibus, dicit, propter amorem boni omnia geruntur, et malum odio habetur, quia amatur bonum. Idem docet late Augustinus 14, de Civitate Dei, c. 17, Bernardus, sermone 18, in Cantica. Advertendum tamen est omnia fere dicta communia esse amori voluntatis, ut per se patet. Erunt tamen propria appetitui sensitivo, ut circa bona sensibilia versantur, et materiali quodam modo efficiuntur, unde illi effectus, qui consurgunt in corporis commoditatem, proxime oriuntur ex amore sensibili: ex spirituali vero, non immediate, sed ab illo sensitivus amor excitatur: hujusmodi autem sunt cordis commotio, gestus, lætitia, sanguinis motus ad cor, et exteriores partes hominis, ex quo sequitur etiam cordis calefactio, et risus: item languor interdum, et liquefactio: de quibus divus Thomas, supra art. 3, qui potissime contingunt ex vehementi desiderio, per quod animus quasi deserit corpus et spiritus animales plurimum consumuntur in cogitanda et desideranda et absente, ex quo sequitur quædam ærumna et tristitia, quæ juvat ad deliquium, quia dum cor tristitia comprimitur, omnes spiritus illius avocantur, et ideo dixit divus Thomas hos affectus per accidens sequi ex amore, ratione absentis boni amati, potius quam ex amore ejus.

8. *Dubium resolvitur*.—Sed dubitat hic Cajetanus, quæ sit major unio, amoris ne, vel cognitionis? Verum cum istæ uniones diversarum rationum sint, vix possunt comparari, dici tamen potest se mutuo excedere, nam quatenus intellectus objectum suum quodammodo ad se trahit quasi illius imaginem in se depingens, dicitur magis conjungi intellectus objecto, quam voluntas: ut vero amor movet ad realem præsentiam, et conjunctionem cum amato, superat quodammodo cognitionem: diximus nonnulla de hac re in materia de Beatitudine.

SECTIO V.

Quid sit cupiditas, seu concupiscentia, et qualis sit divisio amoris in concupiscentiæ et amicitie.

1. *Amorem benevolentie et concupiscentie qui non distinguant re ipsa*.—De nomine con-

cupiscentie multa supra in materia de voluntario diximus, et plura in materia de peccatis dicemus: interdum enim omnem passionem appetitus, interdum potentiam ipsam significat: si vero ad significandum solum quemdam effectum (qui alias desiderium dicitur), usurpatur, est difficultas, quomodo hic actus ab amore differat, est enim amare, bonum velle, ex Aristotele 2, Rhetor., capite 4, hoc autem ipsum esse videtur desiderare. Unde Gregorius 1, distinct. secunda, quæstion. 1, art. 2, negat distingui hos actus, quia versari circa bonum nondum secutum, aut jam obtentum accidentarium est. Refertur etiam Aureolus, in 1, distinct. 47, quæst. 2, art. 1, de qua re multa diximus agentes de actibus voluntatis. Ut ergo rem explicemus, incipiamus a distinctione amoris in amorem concupiscentiæ et amicitie, qui, ut Gregorius supra ait, vulgari modo intelligitur, amorem concupiscentiæ esse, quando amatum bonum ad commodum amanti refertur: amicitie vero, vel benevolentie, cum alteri bonum appetimus propter ipsum: unde omnis amor, seu impulsus appetitus, qui refertur in objectum prout est congruum et commodum ipsi appetenti, sub amore concupiscentiæ comprehenditur: quodcumque vero bonum judicatur in se amabile, et ob id appetitus in illud impellitur, et in illo sistit absque conversione ad se ipsum: vocatur amor benevolentie. D. Thomas autem 1, 2, quæst. 25, articulo quarto, aliter explicat dubitationem hanc, nam cum amare sit bonum velle, in omni objecto amoris, duo considerari possunt. Is cui bonum amo, et is est amor amicitie, seu benevolentie: et bonum, quod illi amo, et in hoc versatur amor concupiscentie, unde inferunt Cajetanus et alii, hos amores non significare actus diversos, sed eundem ad res distinctas relatum. Idem fere sentit Scotus, in 1, distinctione 1, quæstione quinta, tametsi non omnino affirmare videatur hos amores coalescere in eundem actum.

2. Quocirca advertendum est non omnem amorem amicitie comparatum ad aliquod objectum esse concupiscentie, si ad rem alteram referatur, consistit enim ratio amoris, si proprie loquamur in affectu illo interiori ad rem amatam, quem D. Thomas quos illa 25, art. 2, complacentiam boni appellavit. Unde cum aliquis Deum, verbi gratia, per se amat, nil illi desiderans, sed totum illi se conjungens, et in ipsam Dei bonitatem affectu tendens, nulla ibi ratio concupiscentie admisceri videtur, nisi quis dicat eum, qui sic amat, virtua-

liter velle totam illam bonitatem, quam in Deo intuetur, in illo esse, ut D. Thomas indicat, 1, 2, quæst. 46, art. 2, ubi Cajetanus non tantum virtute, sed explicite vult hæc duo contineri in omni amore: unde ille quod sic amat, dicitur amare Deum amore amicitiae, bonitatem vero Dei more concupiscentiae, quod forte ad modum loquendi spectat; nam revera idem omnino amor est quo res et bonitas ejus amatur, et ideo bonitas ipsa rei, quæ per se amatur, potest dici amari amore benevolentiae: non igitur proprie omnis amor amicitiae amorem concupiscentiae includit, quamvis fortasse etiam amor, qui est concupiscentiae respectu unius rei, sit semper benevolentiae respectu alterius, quia hic amor totus refertur ad personam cui aliquod bonum amatur, et ideo magis censetur esse amor ejus boni concupiscentia. Ex qua colligitur ratio differentiae inter hos amores, nam prior cum sit rei propter se, et quasi amor finis, et ideo potest esse purus absque permixtione amoris concupiscentiae, qui posterior est, et in benevolentia fundatur, et illam aliquando includit, sicut in superioribus dicebamus electionem medii includere virtute amorem finis: est enim eadem proportio, licet non sint omnino idem actus: nam amor concupiscentiae est amor mihi convenientis, sive illud sit in se bonum, sive propter aliud.

3. *Primum corollarium.*— Ex quibus intelligitur primo, amorem amicitiae hoc loco latius patere, quam cum ad humanam necessitudinem accommodatur: hic enim omnis concupiscentia, vel voluntas rei in se bonæ, quæ ad alicujus commodum non refertur, amor amicitiae dicitur, unde in irrationalibus suo modo reperitur, ut patet, cum quis diligit filium suum, et commodum ejus per se absque consideratione proprii boni, imo aliquando cum proprio damno, vel dolore: simili modo amor hic prout ab homine elicitur, potest habere pro objecto, non solum alium hominem, sed rem irrationabilem, ut dum quis videt rosam, et affectu quodam fertur in pulchritudinem ejus, et in ea complacet, et illa visa delectatur, tamen illam sibi non concupiscat: quem affectum volunt aliqui esse amorem quemdam tertium distinctum ab amicitia et concupiscentia, et complacentem vocant: sed non oportet, nam sæpe totus ille actus ad intellectum et cognitionem rei pulchræ spectat, et quia non tam amat quis rem ipsam pulchram, quam visionem ejus, et si amat rem, est quatenus habet rationem objecti convenientis proprii

operantis, et quoad hoc amor talis rei est concupiscentia et delectatio, quæ interdum suboritur, magis est ex propria operatione, quam ex pulchritudine rei secundum se: quod ita esse facile constat in omnibus objectis et actibus aliorum sensuum: potest tamen interdum objectum pulchrum amari absque ullo complacentiae amore, et sic ille amor ad benevolentiam spectat. Nam qui sic amat, virtute vult eam pulchritudinem inesse illi rei solum ut bene affecta sit, et ita vult illi bonum propter se: ad quem modum amat homo virtutem et honestatem amore benevolentiae late sumpto.

4. *Secundum corollarium.*—Secundo intelligitur ex dictis, quomodo isti amores distinguantur: si enim essentias eorum consideremus, distinguuntur, et formaliter, et omnino realiter, maxime, si ad rem eandem uterque amor terminetur, ut patet in amore Dei, concupiscentiae et amicitiae; tantum enim differunt, quantum virtus spei et charitatis, ut alias tractavi. Et ratio est, quia hi amores habent diversa objecta formalia, quæ omnino distinguunt actus, præcipue si unum ad alterum non referatur, ut supra dixi, et ob id, si amores isti ad res diversas comparentur, ex quibus una alteri diligitur, fieri potest, ut idem actus illas duas denominationes recipiat *concupiscentiae* et *amicitiae*, quamvis illi una formaliter, altera virtualiter conveniat, ad eum modum quo, supra, de intentione et electione loquebamur.

5. Ex his patet responsio ad principalem quæstionem, quæ est de passione concupiscentiae, seu desiderio, hic enim affectus non consistit in illo impulsu interiori, seu complacentia, quam diximus esse amorem, sed in appetitu quodam qui ex dicto amore nascitur, quo cupimus bonum aliquod rei amatae: et quamvis ratio amoris vix a nobis explicetur nisi ex hoc effectu, tamen experientia videbimus talem appetitum ex quadam intrinseca conjunctione ad rem amatam oriri, quod in amore amicitiae facilius cernitur. Est tamen idem in amore complacentiae, prius enim quis afficitur rei, quam sibi convenientem existimat, et postea illam concupiscit: ratio ergo amoris in dicta conjunctione affectiva consistit, ratio vero desiderii in motu quodam ad realem conjunctionem et consecutionem rei amatae. Videantur dicta supra de intentione, et simplici volitione, et servata proportione applicentur: nil enim aliud dicendum nobis superest: unde etiam constat easdem esse causas desiderii, quæ sunt amoris, supposita tamen absentia rei

amatae, et idem fere est de effectibus, imo multi ex his, qui amori tribuuntur, medio desiderio fiunt: ut motus in rem amatam, sollicitudo, anxietas, ærumna ex quibus variae mutationes in corpore oriuntur juxta varias dispositiones corporis, vel objectorum, vel appetituum.

6. *Tertium corollarium.*— Ultimo tandem inferitur ex dictis distinctionem illam concupiscentiarum in naturales, et racionales sive non naturales, quam D. Thomas 1, 2, q. 30, articulo 3, tradit, et Aristoteles 3, Ethicorum, cap. 11 et 1, Politic., cap. 11, amori et desiderio communem esse, sumitur enim hæc divisio ex bonis, quæ appetuntur, nam quædam sunt natura sua nobis necessaria, ut victus, etc., et horum concupiscentia dicitur naturalis: alia vero sunt bona potius arte hominum inventa, quam natura instituta, quorum convenientia peculiari ratione elicitur in apprehensione consistere, et in his versantur racionales sive innaturales concupiscentiae, quæ proprie hominum censentur, qui industria et apprehensione moventur, et per inferiorem appetitum, et phantasiam, quæ suo modo rationem participant: reliquæ vero communes sunt etiam brutis: propter quod etiam D. Thomas, art. 4, cum Aristotele 1, Politic., cap. 6, concupiscentias naturales ait esse finitas, innaturales vero infinitas, nam quibus natura indiget pauca sunt; et ideo propensio naturæ est moderata, et quamvis hæc appetitio naturæ possit in infinitum procedere, quia cum bona hæc non diu durent, iterum atque iterum occurrit necessitas: genera tamen bonorum, quæ appetit, finita sunt, et illa concupiscit cum certa mensura: bona vero, quæ homines sibi inveniunt, neque in multitudine, neque in varietate terminum habent, quia semper homo potest nova bonorum genera confingere, neque in numero, aut quantitate boni amati habet terminum, quia universalem rationem boni homo apprehendit, unde appetit divitias in communi, sub quibus variae divitiæ comprehenduntur, et quamvis illa perfectio universalis ut sic, non communicetur appetitui inferiori, tamen ex conjunctione ad rationem ferri potest in quodcumque singulare, sub majori et minori quantitate apprehensum, licet ad infinitam quantitatem perveniat.

7. Sed quæres, an concupiscentia naturalis et non naturalis specie distinguantur: nam D. Thomas, supra, art. 3, ad 2, videtur sentire, propter varias apprehensiones, ex quibus concupiscentiae istæ nascuntur, naturalis scilicet,

ex simplici quadam apprehensione, non naturalis, ex deliberata: ubi Cajetanus, ut hoc explicet, multa dicit, et tandem concludit apprehensionem ad differentiam objecti formalis pertinere, contra ea quæ supra, q. 1, art. 1, ipse docuerat, quod esse in intentione sit conditio finis, non vero ratio. Dicendum tamen apprehensionem per se non pertinere ad objectum formale, posse tamen illud variare quatenus sub diversis rationibus boni potest objectum applicare: sic igitur naturales concupiscentiae ab innaturalibus distinguuntur, quia illi feruntur in objectum, quatenus ipsi naturæ convenientes est, hæc vero sub aliis diversis rationibus bonorum, quæ discursu potius, quam simplici apprehensione naturali concipiuntur et huc tendit ratio D. Thomæ: vel certe naturales concupiscentiae feruntur in bonum naturæ sensitivæ convenientes: alia vero magis tendunt in id quod homini, ut homo est, accommodatur.

SECTIO VI.

Quid sit delectatio, et quomodo ab aliis differat.

1. *Prima assertio.*— *Divisio delectationis enodatur.*— Dicendum primo. Delectatio, seu voluptas actus quidam est appetitus sensitivi ab amore et desiderio distinctus. Conclusio constat ex dictis supra de fruitione voluntatis: nam quæ dixi de objecto et causa vel ratione hujus actus, communia sunt voluptati appetitus sensitivi servata proportione. Ex qua conclusione colligitur generalis divisio delectationis, alia enim est spiritualis, quæ propterea est voluntatis: alia est propria appetitus sensitivi, quæ generali nomine potest dici sensitiva, quamvis peculiari modo dicitur *delectatio sensibilis*, quæ ex reali conjunctione objecti ad exteriorem sensum oritur. Illa enim, quæ ex pura apprehensione nascitur, solet spiritualis vocari, tametsi in appetitu sensitivo inhæreat: quam divisionem, in art. 5 et 6, quæstion. trigesima-prima, in 1, 2, bene D. Thomas explicat, addens omnes spirituales delectationes secundum se, majores esse: quoad nos vero sensibiles esse vehementiores, præcipue illas quæ ad sensum tactus spectant, quia, ut Aristoteles dixit, istæ delectationes, sicut et opera ex quibus nascuntur, sunt maxime naturales, ex quo etiam fit, ut delectationes reliquorum sensuum prout in animalibus sunt ad delectationes tactus vel gustus referuntur, ut Aristoteles dixit 3, Ethicorum, capite decimo. Dico,

prout in animalibus sunt, quia homo propter conjunctam rationem, sæpe delectatur in objectis visus, vel auditus per se.

2. *Secunda assertio.* — Dicendum secundo. Causa per se efficiens passionem delectationis est appetitus, adjuvantes vero, ut conditiones necessariae, vel commodiores, possunt esse plures, ut vehementior cognitio, etc. Probatur ex dictis, supra de delectatione voluntatis: nam eadem est servanda ratio, et proportio: opinio vero Scoti asserentis hunc affectum non effici ab ipso appetitu, sed recipi solum, satis est supra improbata. De ultima vero parte conclusionis videri potest D. Thomas 1, 2, q. 32, ubi multa numerat, quæ delectationem excitant, vel etiam causant, ut spes boni obtinendi, vel memoria obtenti, quæ non indigent expositione.

3. *Tertia assertio.* — Dicendum tertio. Objectum delectationis, et causa finalis ejus, est bonum amatum consecutum. Probatur ex dictis de fruitione: ubi etiam exposuimus, an ipsum bonum, vel consecutio ejus habeat proprie rationem objecti, primario enim bonum ipsum delectat, conditio vero necessaria est consecutio et possessio ejus, quod secundario suam partitur voluptatem: quo sensu D. Thomas 1, 2, q. 32, art. 1, dixit operationem esse causam delectationis, causam enim vocat omnem requisitam conditionem, delectatio enim imprimis requirit cognitionem, requirit etiam consecutionem, quæ lata quadam ratione operatione aliqua perficitur, vel præsentis, vel præterita, vel nostra, vel aliena efficiente in nobis passionem aliquam, vel motum, vel quamcumque amati boni possessionem: non est autem semper necessarium, ut illud bonum, quod delectat, ad id requirat propriam vitæ operationem, ut constat, et Cajetanus, dicto loco, satis explicat. Controversia autem illa, quam cum Scoto habet Cajetanus an in objecto, ratio delectandi sit convenientia objecti, vel sit tantum conditio necessaria, res vero per se delectet, ut Scotus vult nullam habet difficultatem, nam de omnibus actibus appetitus quoad hoc eadem est ratio, bonum enim sub ratione boni delectat, ac adeo bonitas ipsa est ratio delectandi, unde si illa nomine *convenientiæ* explicetur, melius Cajetanus loquitur, dummodo nomine *convenientiæ* non significetur proprie relatio, sed fundamentum ejus, juxta suprascripta de bonitate.

4. *Quarta assertio.* — Dicendum quarto. Effectus formalis delectationis hujus, est afficere animum sensibili quadam suavitate, qua

vitaliter dicitur qui escere in bono adepto, ex quo effectus alii consequuntur, ut motio cordis, etc. D. Thomas 1, 2, q. 33, per totam; et prior pars ex terminis ipsis, et experientia constat, et ex dictis supra de fruitione. Secunda pars etiam experimento constat, unde hæc passio ab effectu dilatationis cordis, delectatio quasi dilatatio dicta est. Isaïæ 60, *Videbis, et affluens mirabitur, et dilatabitur cor tuum.* Dicitur etiam lætitia, quasi latitudinem afferens, cujus effectus rationem late reddit Albertus magnus 1, de motibus animalium, cap. 5. Tota vero posita est in sympathia illa, et connexionem inter corporis et animæ facultates, et humores, et spiritus qui ad has deserviunt operationes: delectatio igitur est motus maxime accommodatus ipsi cordi, in quo est appetitus præcipue, et ideo naturali consecutione cor, cum delectatur, sese dilatat, et diffundit sanguinem, et spiritus sanguineos, et calidos cæteris membris communicat, ex quo sequitur risus, quæ omnia latius in philosophia exponuntur. Illud solum advertendum est, quod D. Thomas, citato loco, late exponit, delectationem sæpe parere desiderium, vel perfectioris voluptatis, si ipsa imperfecta sit, vel durationis et perseverantiæ; nonnunquam vero generare molestiam et tristitiam propter aliquam incommoditatem adjunctam.

SECTIO VII.

De odio, fuga, tristitia.

1. *Prima assertio.* — Dicendum primo. Odium actus quidam est, sive passio appetitus sensitivi amoris contraria, et a cæteris actibus distincta. Probatur: nam ut appetitus naturæ tendit in sibi conveniens, et fugit contrarium, ita appetitus vitæ, sicut per proprium actum convertitur ad objectum conveniens, ita per proprium actum priori contrarium, fugit disconveniens; et hic actus est odium, sicut prior est amor: in quo nonnulla differentia est inter naturalem appetitum et vitalem: nam ille quia non per proprium actum appetit, sed solum pondere naturali, ideo neque per proprium actum fugit, aut odit, sed solum quasi consecutione quadam: appetitus vero vitæ suis propriis actibus versatur circa objecta cognita: quia igitur objectum malum per se cognoscitur et proponitur, appetitus proprios actus circa illud exercet. Ex quo fit propriam rationem odii in hoc præcipue consistere, ut sit aversio, displicentia, seu alienatio appetitus, sub aliqua ratione mali apprehensa.

2. *Quæstionculla.* — Sed quæri potest, an hic actus sit per modum volitionis, seu prosecutionis, an per modum nolitionis et fugæ. D. Thomas enim insinuat hoc posterius, Cajetanus vero duplex distinguit odium, aliud vocat abominationem, quod dicit esse fugam a re apprehensa, ut mihi incommoda; aliud odium inimicitiae, quod dicit consistere in prosecutione, quæ est velle alteri malum, nam sicut bonum velle, est amare, ita velle malum est odisse, et ex hac voluntate sequitur desiderium et operatio, qui sunt effectus appetitus prosequentis. Aliis placet etiam odium, et omnem actum appetitus esse prosecutionem. Nam sicut omnis actus potentiae cognoscentis est cognitio, ita omnis actus potentiae appetentis est appetitio, et patet imprimis ex re ipsa: nam odio habere, est appetitum disjungi ab aliqua re, sed hoc ipsum est appetere disjunctionem talis rei: patet etiam a simili in intellectu, nam dissentire non est aliquis recessus, vel negatio, sed est judicare positive propositionem esse falsam, et hic modus dicendi mihi non displicet, dummodo non intelligatur odium in formali desiderio fugiendi malum, vel quo velimus alteri malum, consistere, sed per talem effectum explicari, formaliter vero consistere in affectu quo quis disjungitur a re, quam odio habet, quod significavit D. Thomas 1, 2, quæst. 29, dicens amorem in consonantia quadam, odium in dissonantia consistere, quæ ratio odii, in odium contrarium amoris amicitiae, et contrarium amoris concupiscentiæ convenit, nam alterum est quasi affectiva separatio a re, quæ in se mala est, et turpis, si mihi nullum commodum afferat: alterum vero in eadem aversione a re mihi nociva, quatenus tali, quæ esse potest ejusmodi, etiamsi ipsa in se bona sit. Videatur D. Thomas 1, 2, quæstion. 42, articulo 1 et 2, quæstion. 39.

3. *Objectio.* — *Responsio.* — Objicies. Actus prædicti non videntur contrarii amoris; nam amor vel expresse, vel virtute vult bonum amatum; per hos autem actus nullum malum volumus rei, quam dicimus odisse. Etenim qui sese avertunt ab aliqua re, et affectu illam fugiunt, nullum propterea malum volunt. Et confirmatur: nam odium voluntatis proprie videtur consistere in eo actu, quo volumus alteri malum, unde nunquam censetur quis peccare peccato odii, donec similem efficiat actum. Respondetur amorem, ut diximus, formaliter consistere in illa unione affectiva, quæ non est formale desiderium alicujus boni:

odium ergo per se opponitur amoris quoad illum primum effectum: differt tamen aliquo modo ab amore, nam quia hic consistit in affectu quo rem prosequimur, ideo formaliter est appetitio boni, et sic implicite aliquando includit velle alicui bona: odium vero consistit in affectu fugiendi, qui neque formaliter, neque virtute appetit aliquid rei a qua appetitus fugit, sed solum separatur ab illa. Ex hoc tamen frequenter sequitur, ut velit illi malum qui effectus nobis est notior, tamen formaliter non pertinet ad hanc primam passionem, sed vel ad iram, vel ad desiderium, ut magis ex dicendis patebit. Ad confirmationem respondetur eodem modo esse loquendum, ac de odio voluntatis servata proportione. Verumtamen est perfectum odium prout habet rationem peccati, non censi donec perveniat ad illum affectum volendi alterum malum.

4. *Notatio pro explicando magis odii actu.* — Ultimo circa hunc actum advertendum est, odia hæc contraria amicitiae et concupiscentiæ, quamvis formaliter diversa sint, tamen consecutive interdum eosdem effectus efficere: nam odium concupiscentiæ corrumpit amicitiam, quia separat affectum a persona amata, quod est contrarium amoris amicitiae, quamvis ratio ipsius disjunctionis non sit formaliter contraria, sed quasi disparata, et idem potest e contrario contingere in odio inimicitiae respectu amoris concupiscentiæ.

5. *Secunda assertio.* — Dico secundo. Secunda passio earum, quæ circa malum versantur, est innominata, ut D. Thomas ait, 1, 2, quæst. 10, art. 2, ad 3, et aliquibus dicitur *timor*, et a nobis *fuga*, formaliter autem esse videtur desiderium quoddam, quod versatur circa rem malam, ut malam, et ex odio intrinsece nascitur, et patet, nam *contrariorum eadem est ratio*, sicut *quot modis dicitur unum: dicitur et aliud*: ergo sicut ex amore boni sequitur motus in bonum, ut sic, ita ex odio mali sequitur motus ex parte objecti contrarius alteri motui, qui ex amore sequitur: motus vero voluntatis est desiderium. Sed oportet exponere, quid desideret voluntas hoc motu. Respondetur primo, et præcipue re ipsa separari ab illo malo, et quia interdum satis est ad satiandum ipsum affectum odii, ideo simpliciter non est necesse aliquid aliud ex vi odii desiderare: si vero odium sit efficacissimum, et intensum, vel malum, quod odio habetur, non possit aliter vitari nisi destruendo ipsum, hoc ipsum desiderari potest hoc actu, nam revera hoc per se pertinet ad istam passionem,